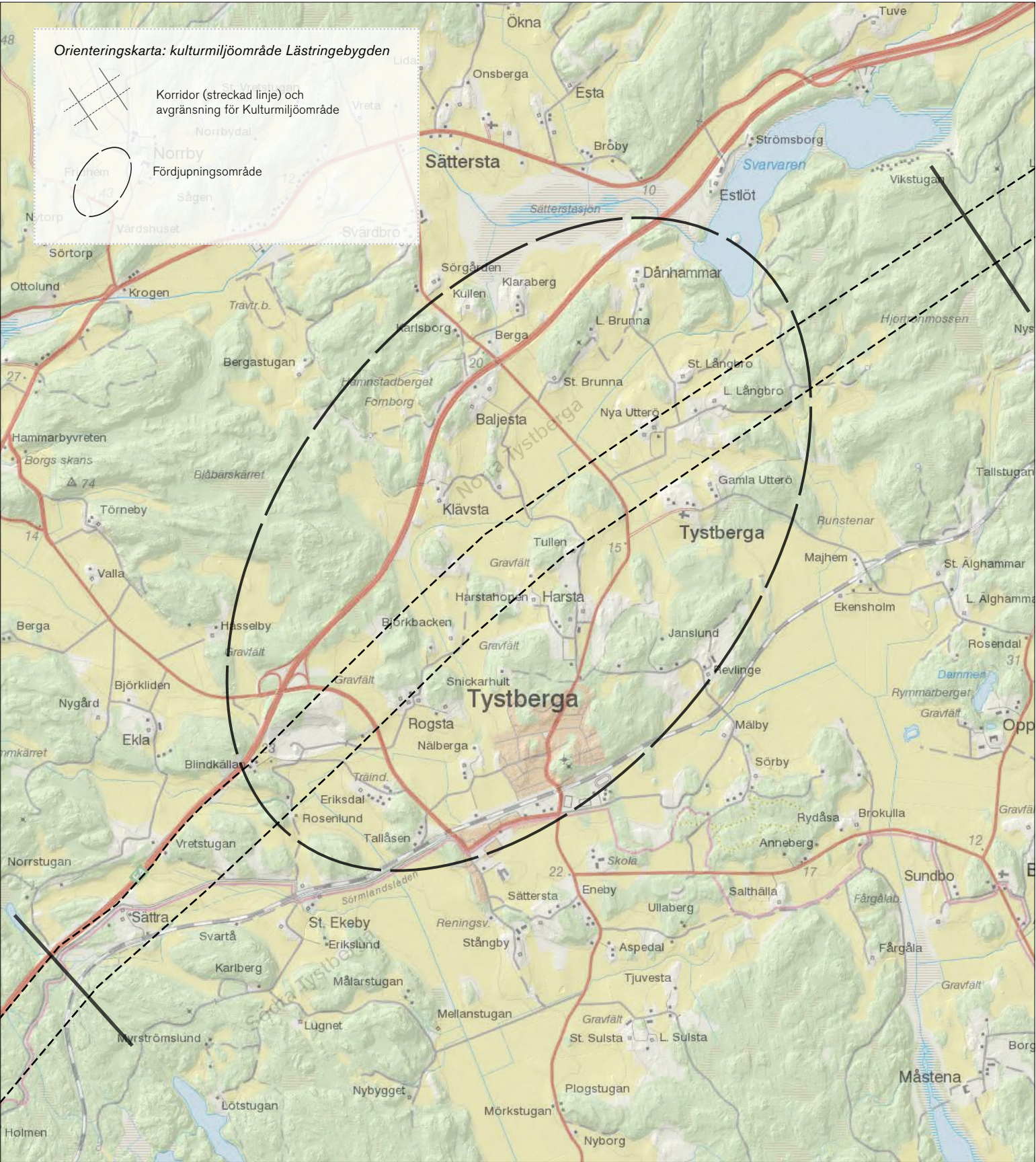

4.2 Tystbergabygden

Tystbergabygden omfattar den av mosaiklandskap präglade jordbruksbygd som har Tystberga kyrka som centralpunkt. Bygden präglas av byar, gårdar och torp och i söder finns stationssamhället Tystberga intill Södra stambanan. I nordväst genomkorsas området av väg E4. Både i nordost och sydväst avgränsas området av skogspartier.

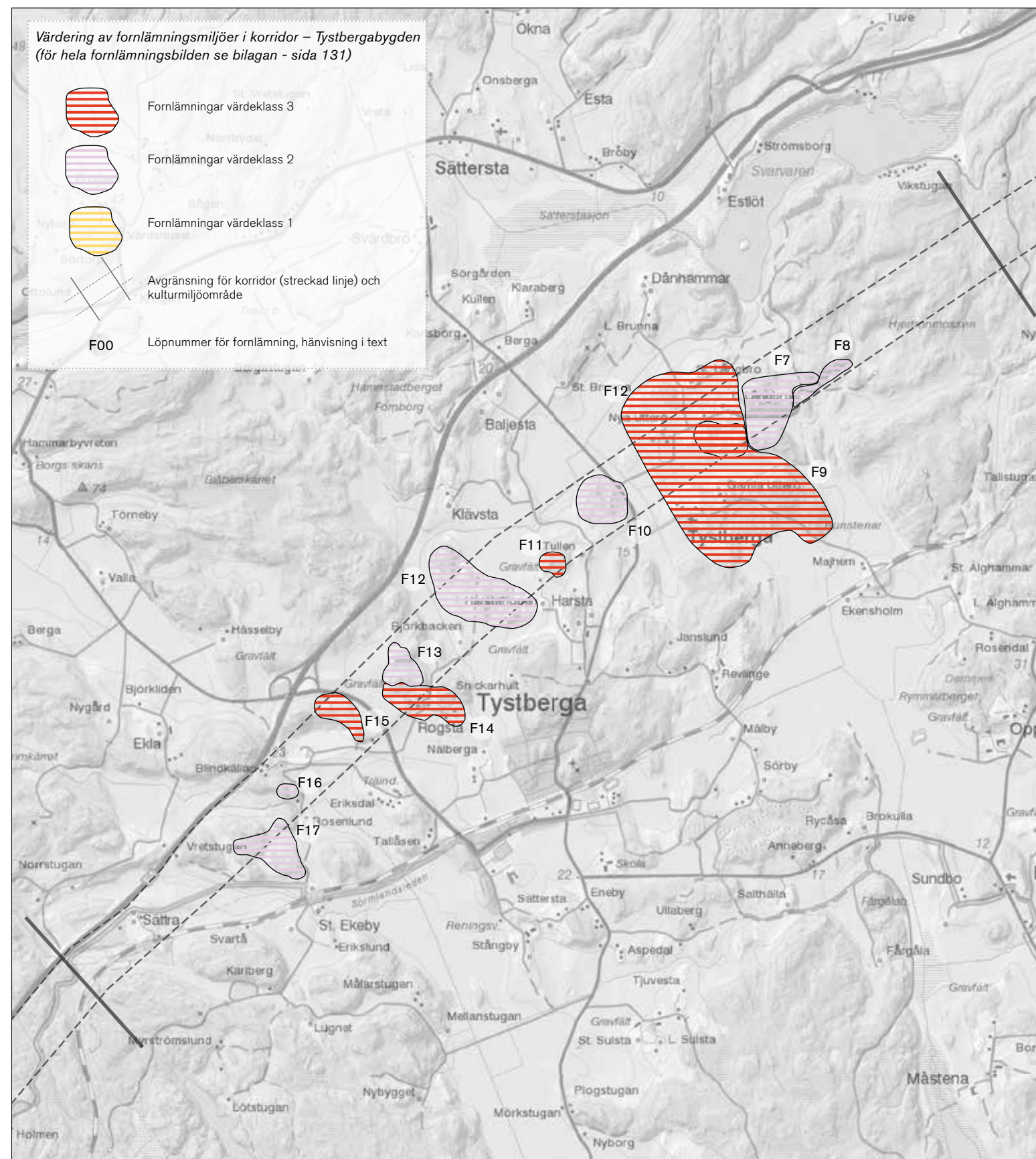
Bild överst: Vy norrut från höjden vid Tystberga kyrka.
Bilder ovan: Kyrkan sedd från öster (t.v.). Gård vid Rogsta by (t.h.).

Tystbergabygden, innehåll

4.2.1 Kulturmiljöer från förhistorisk tid och fornlämningar fram till 1850

4.2.2 Norra Tystberga (fördjupningsområde nivå A)

4.2.1 Kulturmiljöer från förhistorisk tid och fornlämningar fram till 1850

Gravfält och hålväg vid Utterö överst. Bytomt på höjden i skogsbrynet (F9) mellerst. Gravfältet vid Tullen (F11) nederst, det största i socknen sett till antal gravar. Foto: KMV forum.

Norra Tystberga, norra delen (fornlämningar, miljö F7-F12)

Sträckan genom Tystbergabygden passerar Tystberga socken samt utkanterna av Bogsta och Lästringe socknar. Lästringe-Bälingskogen i Tystbergabygdens nordligaste del präglas av ett kuperat område med höjder mellan 45-65 meter över havet. Området bestod av öar i ett skärgårdslandskap under mesolitikum. Fynd av slagen kvarts söder om korridoren visar att det här området var befolkat av människor redan då. Att området har varit attraktivt även under bronsålder visar ett gravröse vid Jagbacken (F7). Jagbacken var även en jaktmark för hovet som tillhörde kronan på 1500-talet. Under järnålder och medeltid flyttade bebyggelsen närmare odlingsbygden vartefter att nya marker blev tillgängliga. De mest utmärkande fornlämningarna är en by- eller gårdstomt med synliga husgrunder och jordkällare intill ett välbevarat järnåldersgravfält öster om Nya Utterö (F9). Fornlämningarna betas av djur och är öppna, tillgängliga och mycket avläsbara i sin karaktär. Om bytomten en gång var platsen för det ursprungliga Utterö är oklart men namnformen är gammal och troligen samtida med gravfältet. I det skriftliga materialet nämns Utterö första gången 1309. Vid mitten av 1500-talet bestod byn av två frälsehemman och på 1620-talet börjar namnen Nya och Gamla Utterö att användas. Under 1600-1800-talen kom skogen återigen att bebyggas men nu med torp vilket finns flera exempel på, bl.a. Stensborg och Eriksberg (F8). Långbrostugan, som var ett båtsmanstorp, uppfördes 1694. Lilla Långbro flyttades till sin nuvarande plats 1860 (F7).

På de skogstäckta höjderna norr om Harsta finns flera mindre gravfält (F10 och F12) och Tystbergabygdens största högggravfält med 110 gravar vid Tullen (F11). Gården Harstahopen byggdes på Harsta bys ägor 1592. Här i närheten ligger mindre och lite otydliga gravfält, spridda stensättningar på höjder kring det öppna odlingslandskapet. Enstaka äldre stensättningar, torplämningar, fossila åkrar och en välbevarad fångstgrop visar att flera tidsskikt finns representerade.

Norra Tystberga, södra delen (fornlämningar, miljö F13-F17)

Norra Tystbergas södra del präglas av en komplex fornlämningsbild med lämningar från flera tidsperioder. Vid Rogsta grustäkt (F15) och Blindkällan (F16) finns isälvs-avlagringar som var attraktiva boplatslägen under stenålder. Här har ca 5000 år gamla gropkeramiska boplatser påträffats intill en forntida vik. På åsryggen vid täkten finns gravfält från brons-, äldre- och yngre järnålder. Grustäkten har minskat ner åsens storlek men de gravfält som ligger kvar har höga kulturhistoriska värden och är skyltade, tillgängliggjorda och vårdade. Öster om grustäkten ligger byn Rogsta som har lång platskontinuitet. Byn omnämns första gången 1381 men namnet antyder att platsen är betydligt äldre. I Rogsta finns en sammanhållen fornlämningsmiljö med ett kombinerat boplatsoch gravfältområde från äldre och yngre järnålder som delvis sträcker sig under den bebyggda byn (F13, F14). Även på kullarna vid och runt Rosenlund finns lämningar efter brons- och äldre järnålderns samhällen och gravar (F17).

Uttryck för värdebärande karaktärsdrag

- Ålderdomligt järnålderslandskap med bytomt, gravfält och hålväg mellan Gamla och Nya Utterö. (F9)
- Gravfältsmiljöer på skogsklädda höjder mellan odlingsarealerna norr om Harsta varav Tullen är det största. (F11)
- Gårdar och gravfält med medeltida belägg som på flera platser är bebyggda än i dag, exempelvis Rogsta by. (F13, F14)
- Brons- och stenåldersboplatser samt gravar vid Rogsta grustäkt. (F15)
- Brons- och äldre järnåldersmiljöer med krönröse, stensättningar och boplatslämningar vid Jagbacken. (F7)
- Torpmiljöer med byggnadslämningar och hålvägar. (F8)

Gravfältet vid Rogsta by (F14). Foto: KMV forum

Gravfältet vid Rogsta grustäkt (F15). Foto: KMV forum

4.2.2 Norra Tystberga

Historik

Tystberga kyrka och kyrkby

Centralt i bygden, på en av höjderna, ligger Tystberga kyrka. Den uppfördes i etapper under medeltiden med början på 1100-talet. Därefter har den byggts om och ändrats flera gånger. Kyrkbyn består av Tystberga gård och byn utvecklades till sockencentrum med funktioner som kyrkstall, klockarbostad m.m.

En mångfald av byar

I Norra Tystbergas variationsrika mosaiklandskap växte gårdar fram ordnade i en tät bystruktur, där byarna låg knutna till ett antal markanta höjder. Bebyggelsestrukturen har sina rötter i järnålderns bylägen. Allt eftersom boskapsskötseln ökade i omfattning kom byarna att omges av betesmark och gårdsnära skogspartier medan dalsänkornas lättare jordar var de som odlades upp tidigast och sankarpartier användes som strandängar. Även lerjorden i dalgången kom efter hand att nyttjas som åkermark när tekniska hjälpmedel, främst järnplogen, gjorde det möjligt att bemästra den tunga och bördiga lerjorden.

Dånhammar, Långbro, Gamla Utterö, Nya Utterö, Tystberga, Brunna, Baljesta, Klävsta, Harsta, Harstahopen, Rogsta och Nälberga var de byar som fanns i Norra Tystberga sockens norra del vid 1600-talets slut. De många gårdarna är ett undantag från det sörmländska mönstret genom att de frälseägda hemman som fanns inte lades samman till större enheter genom arv, köp, byte eller donation från kronan. Under 1600-talets omfattande säteribildning tillkom många herrgårdar i synnerhet i Södermanland och Uppland. Dessa landskaps närhet till huvudstaden gjorde dem attraktiva för den jordägande adeln att skapa sig sätesgårdar i. I en sörmländsk kontext utgör Norra Tystberga därför ett intressant undantag och liknar mer hur situationen kunde se ut i övriga Svealand och Götaland.

Byarna var relativt små och bestod av två till tre gårdar eller hemman. Längre fram under historien ökade antalet brukningsenheter p.g.a. hemmansklyvning. Hemmansklyvningen drevs av en successivt ökande landsbygdsbefolkning och vid arv var det vanligt att gården delades till bråkdelar av den ursprungliga skattebasen för en gård – 1 mantal. Som tidigare behandlats i kapitlet Landskaps- och kulturmiljökaraktärer hörde gårdarnas ägare i allmänhet till någon av kategorierna kronan, adeln eller den självägande bonden. Ägoformen markerades av att

Äldre vykort på Tystberga kyrka. T.v. i bild syns Tystberga by och t.h. klockarbostaden. Källa: Kulturmiljöbild

bönderna administrativt benämndes krono-, frälse- eller skattebönder. I Norra Tystbergas byar fanns olika ägoformer i en och samma by med undantag för Klävsta där alla tre gårdar var frälseägda. Även andra ägoformer som exempelvis skattetorpet Tullen kunde förekomma. En del av en by kunde utgöras av en annan enhet, vilket soldattorpet under Nälberga är ett exempel på. I ett sådant fall var det socknens uppgift att, i enlighet med indelningsverkets regelverk, hålla ett soladattorp åt en knekt i kronans armé.

Storskifte 1756-1821

Norra Tystberga skiftades förhållandevis tidigt d.v.s. långt tidigare än genom den mest genomgripande skiftesreformen Laga skifte från 1827 som i allmänhet genomfördes vid 1800-talets mitt. Det tidiga skiftet i Norra Tystberga var ett skäl till att reformen inte blev fullständigt genomförd vilket radbyarna Rogsta och Nälberga tydligt illustrerar. I motsats till vad som ofta framkommer i litteraturen har dessa byar skiftas d.v.s. avseende brukningsenheter men byns bebyggelse ligger, fysiskt samlad även efter skiftet. Genom hemmansklyvningen tillkom en gård i Rogsta och tre gårdar i Nälberga vilket t.o.m. förstärkte byarnas radstruktur. Hemmansklyvningen innebar således att gårdarna blev fler – Nya Utterö och Klävsta gick från två till tre gårdar.

Förutom hemmansklyvningen fanns i Norra Tystberga ytterligare tecken på landsbygdens befolkningstillväxt som märktes på hur jorden ägdes och disponerades. Framväxten av gruppen småbrukare blev fysiskt tydlig genom de brukningsenheter som tillskapades och den torpbebyggelse som uppfördes. Ett båtmansstorp (motvarande soldattorp men kopplat till flottan) tillkom under Klävsta och två torp under Nälberga. Vid sidan av dessa växte även en socioekonomiskt ännu mer utsatt grupp fram som förutom att vara egendomslös hade begränsade möjligheter till försörjning, annat än genom

Harstahopen med åkrar och ängar på ett äldre fotografi. Källa: Sörmlands museum

dagsverken eller enklare sysslor. Dessa var sockenstämans ansvar och de blev hänvisade till backstugor på gemensam utägomark i byarnas utkanter.

1900-talet

Norra Tystberga skiftades tidigt, men inte fullständigt. Därför genomfördes Laga skifte sent under 1800-talet och berörde byarna Långbro, Nya Utterö, Harsta, Klävsta och Rogsta. För Klävsta och Rogstas del innebar skiftet i båda fallen att en av gårdarna, rent fysiskt, flyttades ut från byn.

Den lagstiftning som reglerade jordägandet ändrades kraftigt under 1800-talet vilket bl.a. innebar nya ägo- och upplåtelseformer. Det ledde bl.a. till att torpen blev färre och att nya småjordbruk – Aspebacken, Wreten, Loviselund, Nälhagen, Hedvigslund, Björkbacken – tillkom genom avstyckning från byar och gårdar.

Den ökade befolkningsmängden ökade trycket på markutnyttjandet vilket resulterade i att strandängar dikades ut och att ny mark bröts i närmsta utmarken. På så sätt kunde den uppodlade marken marginellt utökas men den balans mellan andelarna åker, äng och betesmark som krävs i kulturlandskapet rubbades vilket ledde till ett underskott på betesmark.

Under 1900-talets första hälft var andelen uppodlad mark fortfarande stor medan ett från 1960-talet allt mer industrialiserat jordbruk drev fram större brukningsenheter. Det fick bl.a. som följd att mindre och därför svårbrukade arealer omvandlades till betesmark eller skogsplantering.

Utmärkande för 1900-talet är att tillkomsten av stationsområdet Tystberga (i huvudsak på Nälbergas marker), järnväg och landsväg lett till justeringar av de uråldriga vägsambanden, i vissa fall bryts de t.o.m. genom att de

Lilla Harsta, den södra av Harstas två gårdar, på ett fotografi från 1947. Källa: Sörmlands museum

Boningshuset vid Björkbacken, ett småjordbruk som uppkom i början av 1900-talet på del av Rogstas ägor. Källa: Sörmlands museum

ger upphov till fysiska barriärer som skär genom landskapet. Grus till 1910-talets järnvägsbygget togs från ett område väster om Rogsta. Grustaget öppnades för ändamålet och bortforsliden skedde på stickspår som anslöt till järnvägen.

Vägar

I äldre tid förlades vägsträckningarna i skogsbyn, i gränsen mellan inägo- och utägomark. Norra Tystbergas vägstruktur var ålderdomlig och finmaskig ända fram till 1910-talet då vägnätet moderniserades genom att en nordsydligt orienterad väg drogs genom bygden. Vägen förlades lågt i dalgången och till den knöts alla befintliga vägar vilket bl.a. innebar att flera uråldriga samband spelade ut sin roll. Vägnätets modernisering samordnades med att järnvägen anlades i områdets södra del.

Riksväg 1 drogs aldrig genom Norra Tystberga varför 1970-talets rakare och mer effektiva dragning av E4 i områdets nordvästra del, kraftigt kom att ändra förhållandena i kulturlandskapet. Den visuella och fysiska barriär som väg E4:ans vägbank innebar gjorde att Tystberga skars av från grannsocknen Sättersta i norr.

Jämförande kartanalys

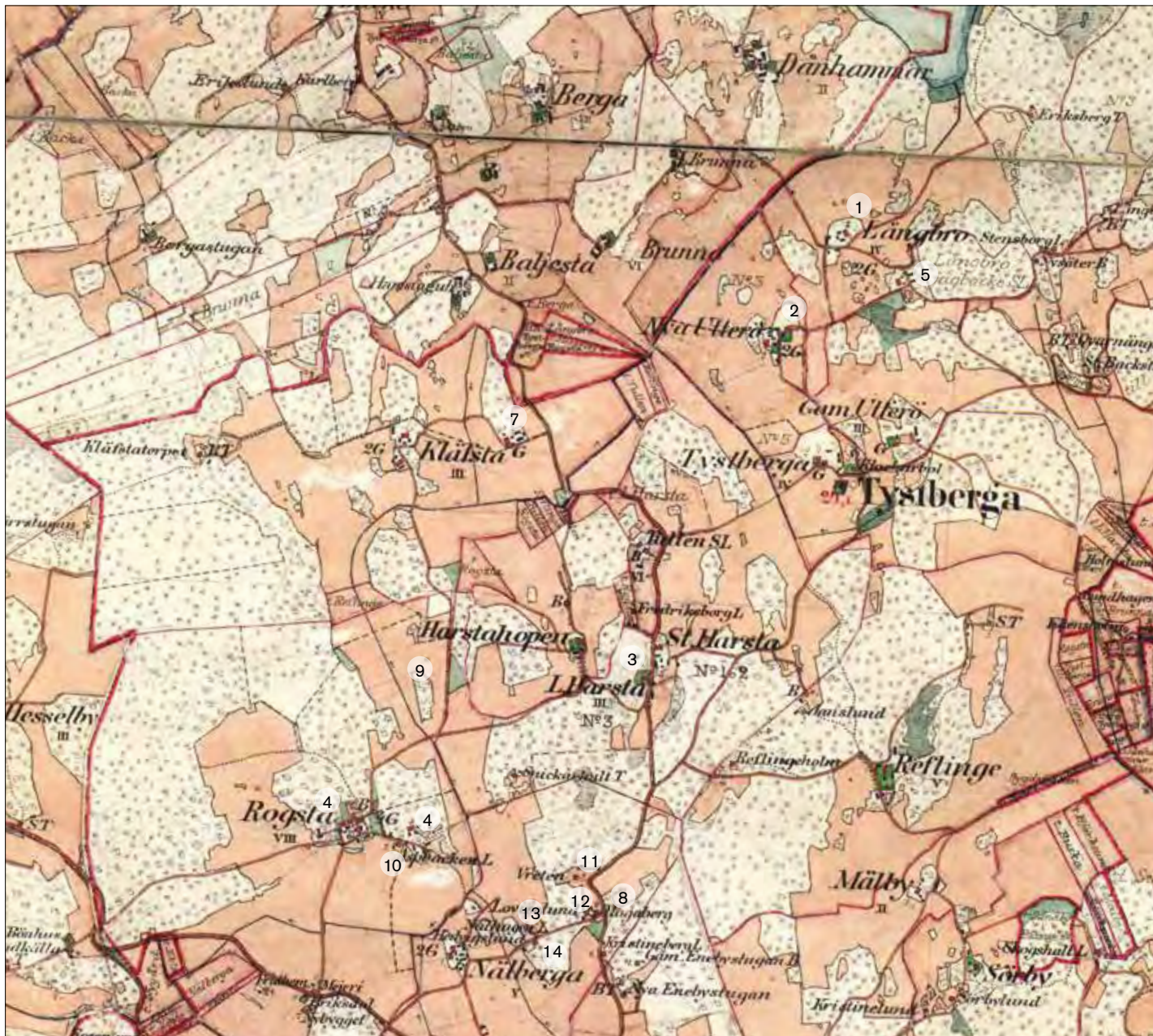
1691-1709

Yngre geometriska kartor för byarna Dånhammar (1), Nya Utterö (2), Tystberga (3), Brunna (4), Baljesta (5), Klävsta (6), Harsta (7) med det skattlagda torpet Tullen (8), Rogsta (9) och Nälberga (10). Kartor saknas för bl.a. Långbro (11), Gamla Utterö (12) och Hartsahopen (13). Tystberga kyrka (14) ligger på en markant höjd vid Tystberga by. Byarna består av två till tre gårdar placerade på höjder mellan inäga (åker och äng) och utäga (skog med bete). Ett soldattorp (utanför bild) ligger under Nälberga. Ångarna (15, exempel) ligger främst i anslutning till vattendragen i de lägsta delarna av landskapet vilket är kännetecknande för den värdfulla våtmarksängen. Byarna förbinds med ett nät av vägar som kopplar till två större vägar i norr och söder (utanför kartorna). Gårdarna brukas av skatte-, krono- och frälsebönder. Olika former förekommer ofta i en och samma by. Ett exempel är Rogsta vars tre gårdar brukas av en skattebonde, en kronabonde och en frälsebonde. Klävsta är ett exempel på den andra ytterligheten. Byns tre gårdar brukas alla av frälsebönder. Det förekommer även mellanformer, som skattefrälset Nälberga som ägs av en bonde men där en adelsman har förvärvat rätten till skatten. Kartor från Lantmäteriet.

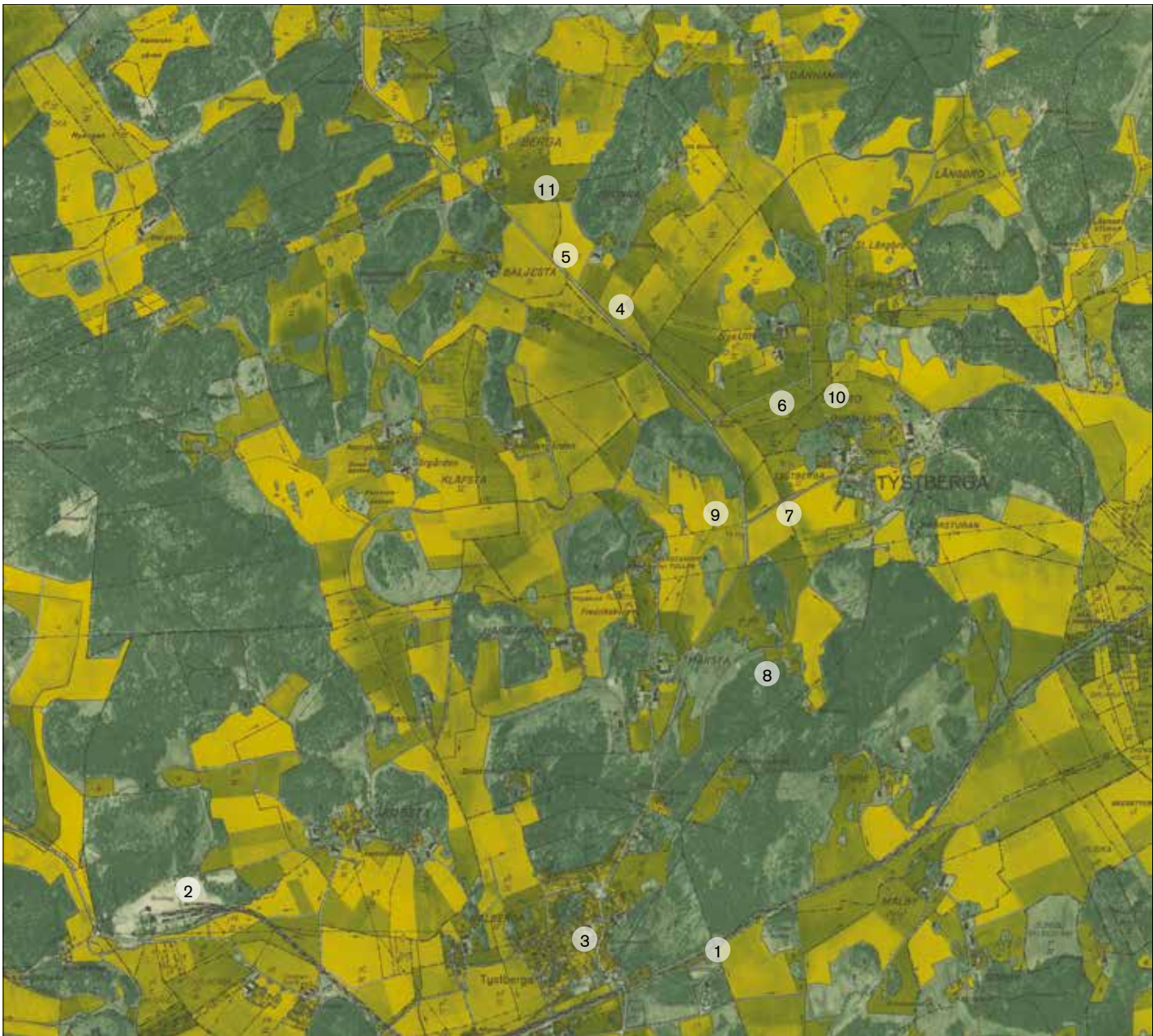
1756-1821

Kartor över storskifte för Dånhammar (1), Nya Utterö (2), Baljesta (3), Klävsta (4), Harsta (5), Hastahopen (6), Rogsta (7) och Nälberga (8). I det övre hörnet t.h. syns skifteskarta från 1790 över utmarken de närmaste byarna. Skifteskartor saknas för bl.a. Långbro (9), Gamla Utterö (10), Tystberga by (11), Brunna (12, byn nu uppdelad i Stora och Lilla Brunna) och Tullen (13). En ökning i antal gårdar genom hemmansklyvningar märks sedan tiden för de yngre geometriska kartorna. Nya Utterö och Klävsta har gått från två till tre gårdar, Rogsta från tre till fyra gårdar och Nälberga från en till fyra gårdar. De två sistnämnda har utvecklats till radbyar. Flera torp har bildats, bl.a. ett båtmanstorp (14) under Klävsta och två torp (15) under Nälberga. Flera backstugor förekommer också i byarnas utkanter. Ågoformerna är ungefär desamma som tidigare. Enstaka kronohemman har antingen blivit frälsehemman eller kronoskattehemman (d.v.s. bonden har fått böjdrätt). Enstaka skattehemman har blivit frälsehemman. I Rogsta, exempelvis, har kronohemmanet blivit ett kronoskattehemman och skattehemmanet ett frälsehemman. Andelen åker och äng är i stort densamma som i slutet av 1600-talet. I viss utsträckning har ången omvandlats till åker, exempelvis i södra Rogsta (16). Kartor från Lantmäteriet.

1897-1901

Vid tiden för häradsekonomska karta, omkring år 1900, har laga skifte genomförts i Långbro (1), Nya Utterö (2), Harsta (3) och Rogsta (4). En av gårdarna (5) i Långbro har flyttats till ett läge längre österut. Samma sak har skett i Rogsta (6) och Klävsta (7). **Ytterligare hemmansklyvning.** Enstaka torp har försvunnit sedan tiden för storskiftet, exempelvis ett av torpen under Nälberga (8) och ett under Rogsta (9). Istället har det uppkommit ett flertal småjordbruk som dels kan vara nyetablerade torp på byarnas ägor, dels vara en följd av att det på 1800-talet blev tillåtet att sälja av mycket små jordbruksenheter. Aspebacken (10) vid Rogsta samt Wreten (11), Loviselund (12), Nälhagen (13) och Hedvigslund (14) vid Nälberga är exempel på sådana uppkomna enheter. Här ligger nu tätorten Tystberga. Åkermarken har i viss mån ökat sedan storskiftet genom att den närmaste utmarken har odlats upp. Den stora åkerexpansionen har dock skett på bekostnad av våtmarksängen i landskapets lägre partier. Vagnätet är i stort detsamma som under storskiftet. Karta från Lantmäteriet.

1958

Den yngre ekonomiska kartan visar att gränsen mellan det som traditionellt har varit utmark respektive inägomark är närmast opåverkad sedan sekelskiftet. De stora förändringarna består i dragningen av järnvägen (1) på 1910-talet i södra delen av området, stickspåren (2) och grustaget väster om Rogsta, etableringen av stationssamhället Tystberga (3) samt en ny nord-sydlig väg (4) genom byden. Den nya vägen skiljer sig från de gamla genom att den läggs rakt över åkrarna istället för att huvudsakligen ligga i gränsen mellan åker och skog. Direkta kopplingar skapas mellan den nya vägen och det gamla vägnätet, exempelvis en väg till Stora Brunna (5), en till Nya Utterö (6) och en till kyrkan (7). På samma gång förlorar delar av det gamla vägnätet betydelse. Den gamla vägen (8) till kyrkan söderifrån är ett sådant exempel liksom vägen mellan Harstahopen och kyrkan (9), uppdold på kartan men avläsbar i en streckad skifteslinje), mellan Nya Utterö och kyrkan (10) samt mellan Baljesta och Brunna (11). Dessa vägar försvinner senare under 1900-talet. Karta från Lantmäteriet.

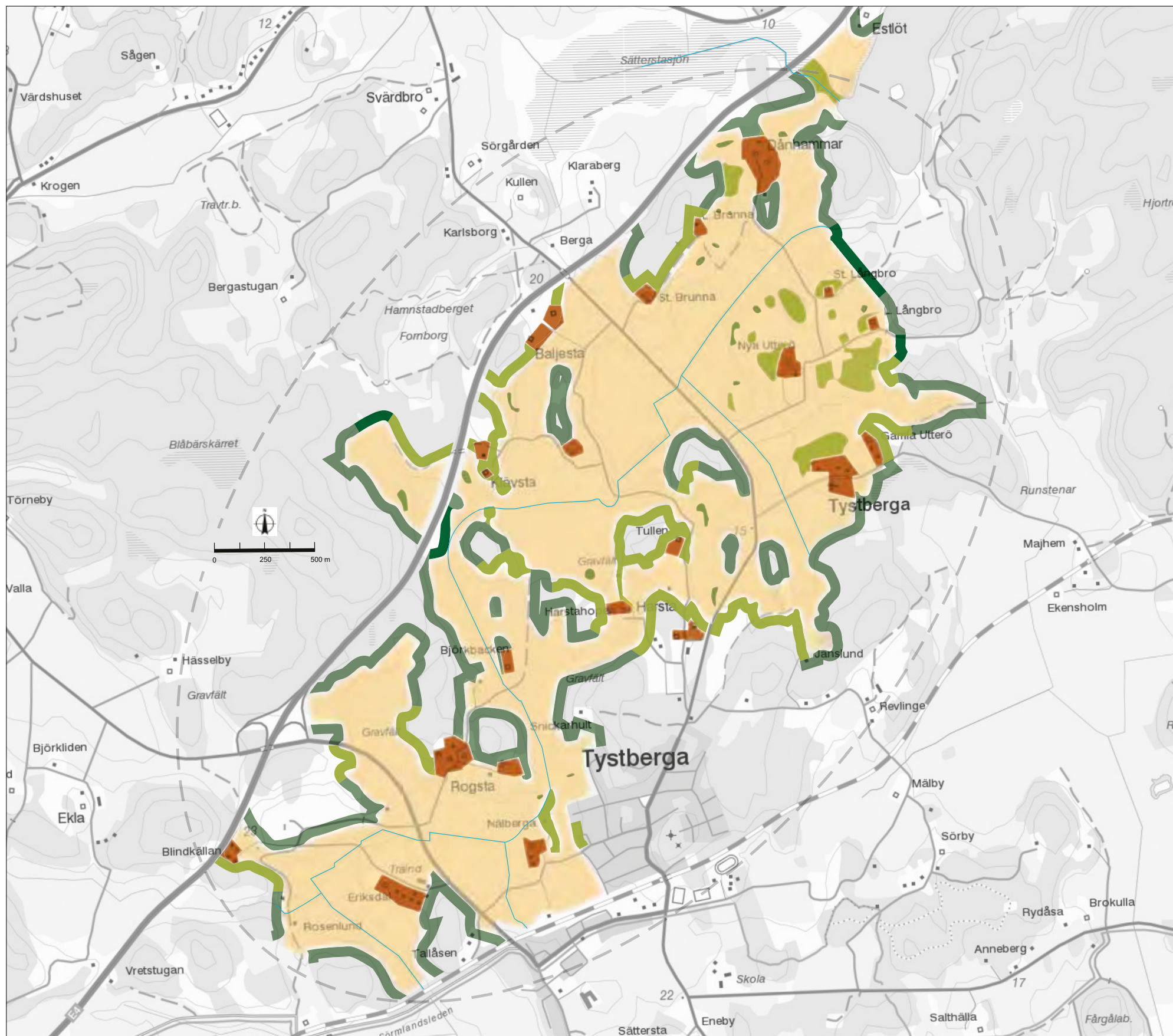
Värdebärande kulturhistoriska karaktärer

Åkerarealen omkring år 1900 jämfört med i dag
Gränsen mellan det som varit inägor (åker, äng och tomt) och utägor (skogsmark) är i huvudsak intakt i Norra Tystberga. I enstaka fall har åkerarealen utökats (1). Vissa flikigheter och åkerytor i utmarken i öster har planterats igen med gran (2) vilket ger raka kanter mot det i övrigt terränganpassade landskapsrummet. Väg E4 har i viss mån resulterat i övergivna åkerytor (3, exempel på övergivna ytor).

Karta: Inägomarken omkring år 1900 jämfört med i dag

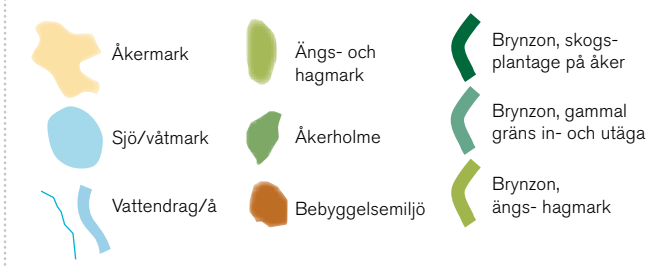
- Gul linje markerar 1900 års gräns mellan in- och utäga ("taggar" riktade mot inäga)
- Ortofoto markerar nuläget

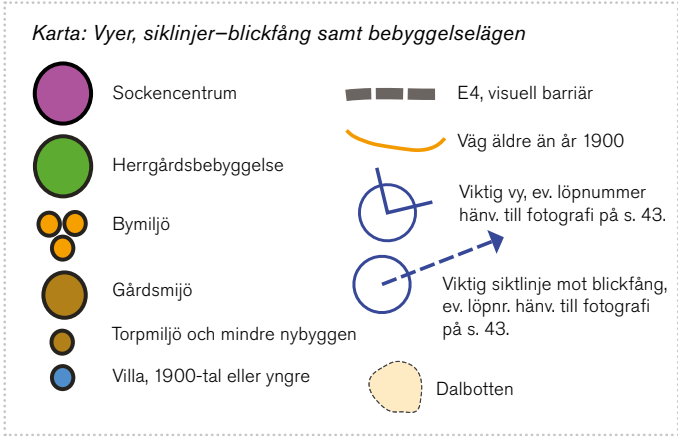
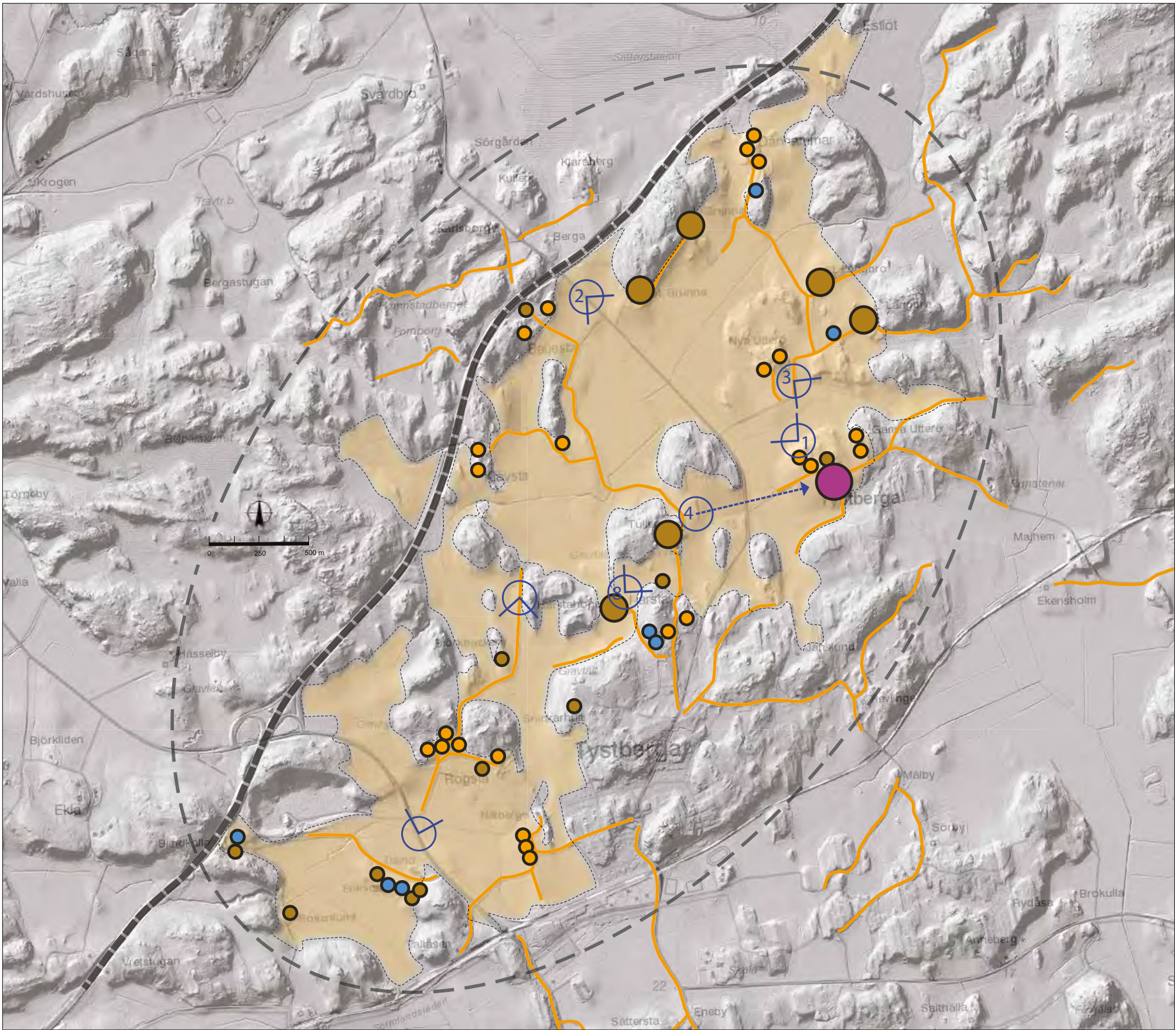
Fördjupningsområdets karaktärer

Området består av en ett långsträckt uppbrutet jordbrukslandskap omgivet och likaså avgränsat av högre belägen skogsmark på gammal utäga samt av E4 i norr och Tystberga samhälle och Södra stambanan i söder. Den agrara bebyggelsen i form av byar och ensamgårdar ligger en bit upp i sluttningarna till de många höjder som präglar det mosaikartade landskapet och som delar upp det i flera rumsligheter. Sluttningar med halvtransparenta skogsbryn med lövträd, gamla ängs- och hagmarker, återfinns i anslutning till bebyggelsen. I nordost finns dels långa raka kanter med granplantage på tidigare åker, dels ett stort område vid Tystberga by, Utterö och Långbro med mjuka välhävda kullar bevuxna med enar. I söder, vid Blindkällan och Eriksdal har villabebyggelse och småjordbruk vuxit fram under 1900-talet.

Karta: områdets karaktärer

Vyer, siktlinjer-blickfång samt bebyggelselägen
Byarna, ensamgårdarna, torpen och småjordbruken ligger på avsatser i sluttningarna till det mosaikartade sprickdalslandskapets många höjder. Landskapets topografi ger mer begränsade vyer inom de många och relativt småskaliga landskapsrummen. Mer vida vyer finns i det norra landskapsrummet, bl.a. från passagen under E4 mot sydost (2) och från sockencentrum mot norr (1) över de många enbevuxna kullarna och byarna. Från en punkt vid gården Tullen finns en markant siktlinje mot sockencentrum (4). En viktig vy finns i det sydliga landskapsrummet mot Rogsta by.

Vy 1. Vy norrut från höjden vid kyrkan.

Vy 2. Vy mot sydost vid Stockholmsvägens viadukt över E:4. T.v. i bild syns gården Stora Brunna. I bildens mitt syns kyrkan.

Vy 3. Hävdade kullar i norra delen av området. T.h. i bild anas bebyggelse vid Gamla Utterö.

Vy 4. Kyrkan sedd från den gamla vägen vid gården Tullen. T.v. i bild ligger Tystberga by.

Välbevarade bebyggelsemiljöer

Sockencentrumet Tystberga och Tystberga by
Medeltida kyrka högt belägen i landskapet. Samlad miljö med kyrkstall, klockarebostad och kyrkvaktmästarbostad. På samma höjd ligger den förhållandevis välbevarade byn Tystberga med bostadshusen till de två gårdarna placerade intill varandra i vinkel.

Byn Dånhammar

By i norra delen av området med tre gårdar placerad högt i landskapet på hävdad kulle. Bebyggelsen är i förändrat skick med undantag för välbevarad bebyggelse på mellangården.

Byarna Rogsta och Nälberga

Välbevarade radbyar i södra delen av området. Rogsta har fem gårdar kvar på den ursprungliga bytomten. Flera av gårdarna uppvisar ålderdomlig bebyggelse med parstugor i en våning. Andra delar är om- eller nybyggda under första hälften av 1900-talet. Även stora delar av ekonomibebyggelsen är bevarad. I grannbyn Nälberga ligger tre gårdar på rad varav två är bebyggda med ålderdomliga ryggåsstugor. Även här finns ekonomibebyggelse bevarad.

Övriga bevarade by- och gårdslägen

Lilla och Stora Brunna
Baljesta
Klävsta
Lilla och Stora Långbro
Nya Utterö
Gamla Utterö
Tullen
Harstahopen

Mellangården vid Dånhammars by.

Rogsta by från söder.

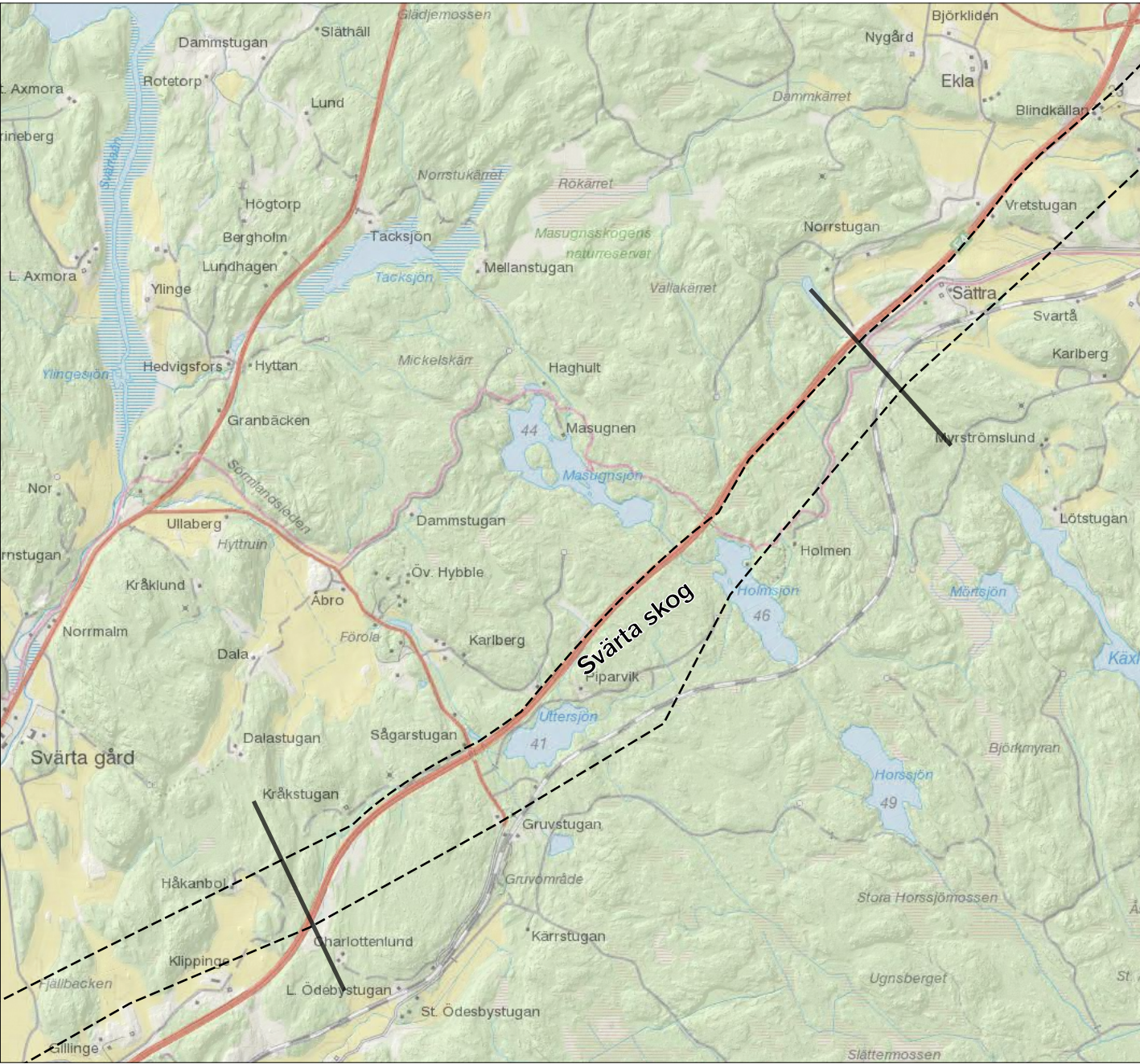

Nälberga by från söder.

Vy från Stockholmsvägen upp mot Tystberga kyrka. I bildens mitt anas kyrkstallet och tjänstebostäder för kyrkan. T.v. i bild syns Tystberga by.

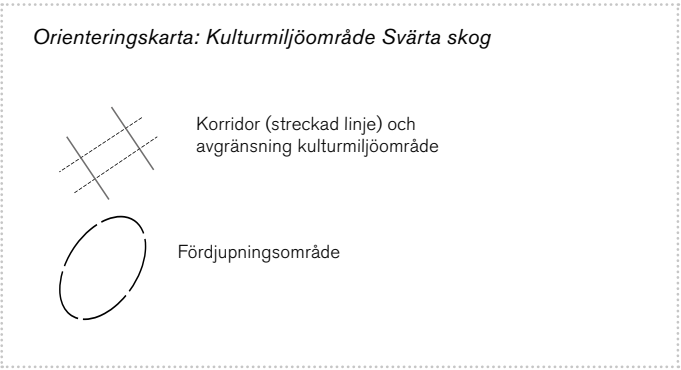
4.3 Svärta skog

Svärtabygden består dels av ett skogsområde, Svärta skog, dels av en bördig dalgång i vilken Svärtaån rinner. Delar av Svärta skog tillhörde Svärta bruk och nyttjades för bruksdriften. Svärta skog sträcker sig från Sättra i nordost till Charlottenlund/Klippinge åt sydväst. Genom Svärta skog sträcker sig väg E4 i nordost-sydvästlig riktning: en sträckning som grovt sett sammanfaller med Ostlänkens korridor.

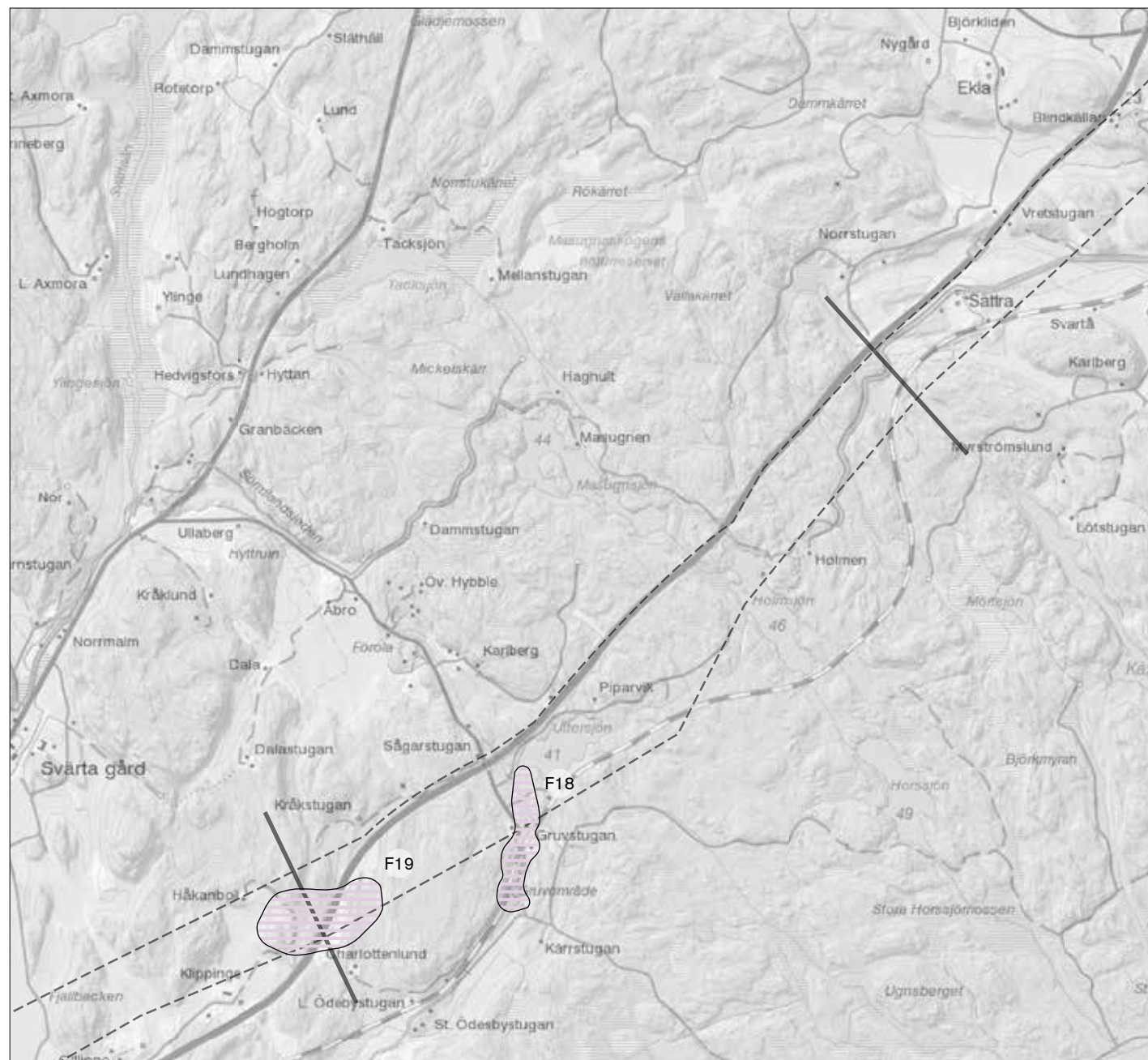

Svärta gruvor (fornlämning F18). Foto: KVM forum

Svärta skog, innehåll
4.3.1 Kulturmiljöer från förhistorisk tid och fornlämningar fram till 1850

4.3.1 Kulturmiljöer från förhistorisk tid och fornlämningar fram till 1850

Svärta skog (fornlämning, miljö F18-F19)

Åt norr ligger Svärtaskog som gränsar till Tystberga och utgörs av kuperad skogsmark på höjderna mellan 40-75 meter över havet. I Svärtaskog fanns miljöer som utgjorde attraktiva boplatsslägen från mesolitisk tid och framåt. Det var också ett mycket viktigt resursområde för Svärta bruk vars hyttor och masugnar låg runt Masugnsjön. Järnmalm och kol hämtades bl.a. från Svärta-skog där övergivna gruvområden finns vid Svärtagårds station. Gruvmiljön, som hörde till Förolagruvan, kom i drift senast 1677. Miljön omfattar dagbrott, varphögar, skärpningar, stigar och kolmilor och lades ner under 1900-talet (F18). Området är relativt otillgängligt och igenvuxet.

På skogshöjderna i närheten av gården Håkanbol finns inom korridoren en bronsåldersmiljö som består av ett krönröse, skärvstenshögar, stensättningar och hållristningar (F19). Lämningarna är delvis otydliga men miljön ändå komplex. Till miljön räknas även området öster om E4 där lösfynd av ett bronssvärd, en holkyxa och en vriden bronshalsring hittades på 1930-talet i en utdikad mosse (bild av svärd på sid. 8). Bygget av E4 har kluvit fornlämningsmiljön i två delar. Ett litet gravfält från äldre järnålder, som är skadat av en grustäkt, ligger på samma höjdrygg som bronsålderslämningarna (F19).

Krönröse i bronsåldersmiljö (19). Foto: KVM forum

Värdering av fornlämningsmiljöer i korridor – Svärta skog (för hela fornlämningsbilden se bilagan, sida 132)

Fornlämningar värdeklass 3

Fornlämningar värdeklass 2

Fornlämningar värdeklass 1

Avgränsning för korridor (streckad linje) och kulturmiljöområde

E00

Löpnummer för fornlämning, hänvisning i text